

Powstanie Warszawskie we wspomnieniach Żołnierzy Armii Krajowej „Żywiciel” – projekt edukacyjny

W 2013 r. Technikum Elektroniczne nr 3 w Zespole Szkół Elektronicznych i Licealnych (ZSEiL) w Warszawie otrzymało imię Żołnierzy Armii Krajowej „Żywiciel”. Decyzja o nadaniu nazwy szkole była inicjatywą kombatantów żoliborskich, którzy chcieli w ten sposób utrwalić w pamięci młodzieży działalność Powstańców walczących na Żoliborzu. Pragnęliśmy również przypomnieć – i uczniom, i mieszkańcom dzielnicy – że szkoła została zbudowana w miejscu największych walk na Żoliborzu podczas Powstania Warszawskiego. W dniach 21–22 sierpnia 1944 oddziały powstańczego Żoliborza próbowały przyjść z pomocą walczącym żołnierzom Armii Krajowej (AK) na Starym Mieście. Próba zdobycia Dworca Gdańskiego i przejścia przez tory na drugą stronę się nie powiodła. W czasie ataku zginęło wielu Powstańców.

Nadanie imienia szkole

Przygotowania do nadania imienia szkole trwały wiele miesięcy, uroczystość odbyła się 11 października 2013 r. Na akademii pojawili się przedstawiciele miasta, dzielnicy i najważniejsi goście, czyli kombatanci Powstania Warszawskiego Zgrupowania „Żywiciel”. Nasi znakomici goście ufundowali sztandar dla ZSEiL, a przekazanie go było symbolicznym nawiązaniem współpracy między Powstańcami i społecznością szkolną.

W czasie uroczystości wysłuchaliśmy wielu przemówień i obejrzelśmy krótkie artystyczne przedstawienie przygotowane przez uczniów klasy pierwszej. Poprzez krótkie scenki

uczniowie pokazali okupacyjną rzeczywistość Warszawy oraz epizody z Powstania. Całość została uświetniona powstańczymi pieśniami, włącznie z *Marszem Żoliborza*. Uczniowie zostali nagrodzeni brawami, a wielu Powstańców gratulowało im i dziękowało za występ. Była to prawdziwa godzina kontaktu między pokoleniami i ogromne przeżycie dla występujących pierwszaków.

Patrząc na podniosłą atmosferę uroczystości, pomyśleliśmy – nauczyciele historii w ZSEiL: Maria Januszewska i Stanisław Kwaśnik – że warto utrzymać nawiązane kontakty. Pojawił się pomysł, aby zbiorowego patrona pokazać wszystkim uczniom

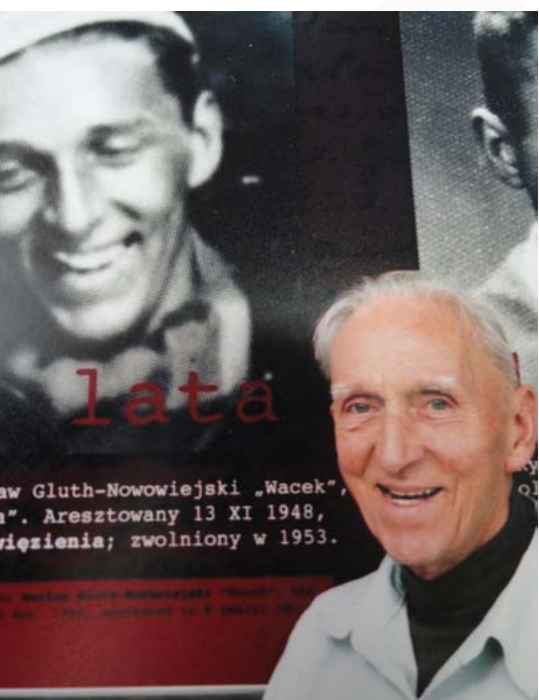
technikum. Chcieliśmy, aby dotąd anonimowi Żołnierze Armii Krajowej „Żywiciel” nabrali indywidualnego oblicza.

Niezwykły projekt

W ramach Warszawskich Inicjatyw Edukacyjnych w latach 2014–2015 zrealizowaliśmy projekt edukacyjny *Powstanie Warszawskie we wspomnieniach Żołnierzy Armii Krajowej „Żywiciel”*.

W ramach programu uczniowie mieli przeprowadzić wywiady z kombatantami przed kamerą i zapisać je w formie papierowej. Z otrzymanych materiałów chcieliśmy stworzyć film i wydrukować książkę z fragmentami wywiadów.

Spotkania uczniów ZSEiL z Powstańcami – Żołnierzami Armii Krajowej „Żywiciel”

Pomysł wydawał się dobry, jednak nie przewidzieliśmy wszystkiego. Wielu Powstańców wielokrotnie gościło w szkołach i przed uczniami wspominało swoje przeżycia, ale propozycja przeprowadzenia wywiadu przed kamerą wzbudziła w nich olbrzymi opór. Obawiali się tremy, wielu mówiło, że nic

doniosłego podczas Powstania nie zrobili, że może ktoś inny miał większe zasługi wojenne. Po wielu namowach na wywiad zgodziło się 18 Powstańców. I wtedy zaczęła się nasza przygoda.

Uczniowie przeprowadzali wywiady według tych samych pytań. Najpierw zapytali o wiek w czasie wybuchu Powstania. To zaskoczyło ich najbardziej – okazało się, że ci starsi panowie i panie w 1944 r. mieli tyle lat co oni teraz, czyli 15, 16, 17. Po chwili płynęły barwne opowieści o czasach okupacji i potajmnym kontynuowaniu nauki, o działalności w Szarych Szeregach i kursach telegraficznych czy sanitarnych oraz bardzo często o braku zgody rodziców na potajmną działalność dzieci.

Znaczącą część wywiadu poświęcona była udziałowi w Powstaniu. Były relacje pełne radości, euforii, zachwyty, poczucia wolności, spełnienia po wielu latach oczekiwania na powstańczy zryw. W miarę upływu czasu zaczęły przeważać wspomnienia dotyczące goryczy porażki, braku broni, śmierci kolegów. Dla wszystkich naszych gości najsmutniejszym wydarzeniem czasów Powstania była chwila, w której usłyszeli o rozkazie poddania Żoliborza. Na moich uczniach największe wrażenie zrobiły wspomnienia osób, które przesyłały wiadomości kanałami warszawskimi, i informacja, że na miejscu naszej szkoły w czasie szturm Dworca Gdańskiego zginął ojciec jednego z naszych mówców.

Uczniowie szczególnie interesowali się działalnością poszczególnych kombatantów w Szarych Szeregach. Jeden z uczniów prowadzących wywiad jest harcerzem, więc wspólnych tematów było wiele.

Wywiady były urozmaicone osobistymi pamiątkami, które nasi goście przynosili ze sobą: zdjęciami z Powstania, autentycznymi opaskami powstańczymi, dokumentami wydawanymi przez Niemców i władze powstańcze. Byliśmy pod wrażeniem wspaniałej kondycji fizycznej i niesamowitej pamięci naszych rozmówców, która przechowywała nieznane epizody z Powstania. Spotkania były długie – każda rozmowa trwała około 2 godzin.

Później nastąpiły tygodnie ciężkiej pracy. Każdy wywiad został zapisany w wersji papierowej. Z treści wywiadów zostały wybrane fragmenty, które posłużyły za podstawę naszego wydawnictwa. Na kartach publikacji znajdowało się zdjęcie kombatanta i zdjęcie z czasów młodości, wybrany tekst i jego wersja w języku angielskim. Urozmaiceniem były wiersze o Powstaniu jednego z naszych bohaterów.

Z kilkunastu godzin wywiadów w ciągu kilku tygodni zostały zmontowane dwa filmy. Według naszych zamierzeń film miał trwać 45 minut. Naszym celem było, aby film został pokazany na godzinach wychowawczych w każdej klasie naszego technikum. Uczniowie dali własne podkłady muzyczne i opracowali grafikę scen. Film miał być na tyle krótki, żeby można go było obejrzeć na jednej lekcji, ale żeby zainteresował uczniów. Nasz zbiorowy i anonimowy patron – Żołnierze Armii Krajowej „Żywiciel” – miał otrzymać imiona, nazwiska i twarze konkretnych osób.

Będziemy pamiętać

Nasz projekt edukacyjny ma jeszcze jedną zaletę. Wielu Powstańców ofiarowało nam swoje pamiątki (książki z autografami, zdjęcia z ich

prywatnych zbiorów, a nawet mapę Żoliborza z zaznaczonymi wszystkimi miejscami walk powstańczych i miejscami ich upamiętnienia). Jest to załączek naszej szkolnej izby pamięci. Jej ozdobą są portretowe zdjęcia każdego naszego kombatanta.

Podsumowaniem projektu edukacyjnego było uroczyste spotkanie, w którym uczestniczyli Powstańcy uczniowie biorący udział w poszczególnych etapach projektu, dyrekcja ZSEiL oraz władze dzielnicy. Wtedy odbył się oficjalny pokaz filmu. Każdy uczestnik dostał na pamiątkę książkę i płytę z filmem.

Dla nas – nauczycieli i jednocześnie opiekunów projektu – największą nagrodą były łzy wzruszenia w oczach Powstańców i podziękowanie za zainteresowanie ich przeżyciami. Kombatanci przekazali nam również przesłanie, aby dbać o miejsca

Szkolna izba pamięci – wystawa zdjęć kombatantów

pamięci i kultywować tradycje powstańcze.

Zakończenie projektu nie zakończyło naszej współpracy z Powstańcami.

Są oni naszymi honorowymi gośćmi na szkolnych uroczystościach i sympatycznych spotkaniach okolicznościowych.

Maria Januszewska

Absolwentka Wydziału Historycznego na Uniwersytecie Warszawskim i studiów podyplomowych Wiedza o kulturze na Polskiej Akademii Nauk.

Od 25 lat nauczyciel historii w Zespole Szkół Elektronicznych i Licealnych w Warszawie.

Wychowanie do wartości – aktywny wolontariat w MOW w Samostrzelu

Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy (MOW) w Samostrzelu jest placówką resocjalizacyjno-wychowawczą przeznaczoną dla dziewcząt w wieku od 13 do 18 lat. Zapewnia opiekę 84 wychowankom należącym do ośmiu grup wychowawczych. W skład ośrodka wchodzi gimnazjum oraz zasadnicza szkoła zawodowa (ZSZ) o profilu krawieckim. Uczennicami gimnazjum i ZSZ są wychowanki ośrodka.

W środowisku lokalnym Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Samostrzelu organizowane są liczne działania wolontariackie. Wychowanki MOW uczestniczą np. w następujących programach edukacyjno-wychowawczych: „Pokolenia”, „Z sercem na dłoni”, „Harcerski

kalendź”, „W harcerskim kręgu”. Udział w programach kształtuje postawy prospołeczne dziewcząt, buduje model otwartej placówki oraz integruje społeczność placówki ze środowiskiem lokalnym.

„Pokolenia”

- Realizacja programu polegała na

współpracy z zewnętrznymi partnerami, a w szczególności z Domem Pomocy Społecznej w Nakle n. Notecią oraz z kilkoma przedszkolami z terenu powiatu nakielskiego.

- W ramach tego programu wychowanki przygotowały i przeprowadziły dla podopiecznych

ww. instytucji zajęcia artystyczno-rękodzielnicze, spotkania z literaturą, małe formy teatralne.

- Wychowanki rozwijały wszechstronnie zainteresowania i uzdolnienia, poszerzały wiedzę i umiejętności, wykazywały się dużą kreatywnością, twórczością i aktywnością.

„Z sercem na dłoni”

- Program „Z sercem na dłoni” realizowany jest systematycznie od dwóch lat.

Wychowanki podczas zajęć w Domu Pomocy Społecznej w Nakle n. Notecią

- Wychowanki mają możliwość poznania zasad funkcjonowania instytucji zajmujących się pomocą dzieciom i opieką nad zwierzętami.
- Realizacja programu pozwala na poznanie podstawowych wiadomości dotyczących zasad i form wolontariatu w Polsce oraz szerzenie jego idei.
- Wychowanki mają okazję kształtować świadomość i aktywność społeczną, odpowiedzialność za siebie i innych, uczyć się pełnienia ról o charakterze pomocowym oraz wykazać się empatią.

„Harcerski kalendarz”, „W harcerskim kręgu”

- 17 Drużyna Harcerska Nieprzetartego Szlaku im. J. Korczaka „Mowianki” działa aktywnie od 2012 r. na terenie placówki i powiatu nakielskiego.
- Wychowanki-harcerki rozpowszechniają harcerstwo jako doskonałą formę resocjalizacji

Wolontariat w Schronisku dla Zwierząt w Bydgoszczy

i spędzania czasu wolnego. Udowadniają, że bycie harcerzem uczy samodzielności, współpracy, odpowiedzialności, rozwija pasje i zainteresowania.

Opracowanie: **Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Samostrzelu**

Kompleksowe wspieranie uczniów uzdolnionych. Program „Wars i Sawa”

Joanna Łukasiewicz-Wieleba, Alicja Baum
Warszawa, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2015

Kształcenie uczniów zdolnych stało się przedmiotem analiz badawczych, teoretycznych oraz wymiernych działań edukacyjnych podejmowanych przez różne środowiska w Polsce. Autorki podjęły trud zaprezentowania koncepcji wsparcia ucznia uzdolnionego w ramach programu „Wars i Sawa” (WiS), realizowanego w województwie małopolskim. Program stanowi przykład praktyki pedagogicznej, która posiada charakter kompleksowy, tzn. obejmuje szerokie spektrum oddziaływań edukacyjnych.

W pierwszej części opracowania Autorki przedstawiły problematykę rozwijania potencjału uczniów zdolnych, szczególnie od początku lat 90. XX wieku, odwołując się do rozwiązań prawnych (Konwencja o Prawach Dziecka 1989 r., rekomendacje Parlamentu Europejskiego), polityki europejskiej na lata 2000–2010 (Strategia Lizbońska), badań międzynarodowych (np. Raport *Eurydice*) czy działań prowadzonych przez organizacje międzynarodowe, np. European Council for High Ability (ECHA). Wskazały na dwa przyjęte podejścia

opieki nad uczniami zdolnymi; integracyjny – preferowany przez kraje skandynawskie i selektywny, preferowany przez pozostałe kraje europejskie. Zarysowały toczący się nieustannie dyskurs na temat definiowania ucznia zdolnego na świecie i modelowych sposobów jego wspierania.

Aby przybliżyć czytelnikowi różnorodność rozwiązań, przedstawiły kompleksowe działania realizowane w wybranych krajach (w Wielkiej Brytanii, Irlandii, Finlandii, Norwegii, Niemczech,

Rosji, Stanach Zjednoczonych, na Węgrzech, Słowacji, Ukrainie). Na tle propozycji międzynarodowych Autorki zaprezentowały ogólne ramy tworzenia kompleksowej opieki nad uczniami zdolnymi i uzdolnionymi w Polsce, podkreślając bogate doświadczenie dotychczas wprowadzonych rozwiązań oraz zalety i wady z nich wynikające.

Przytoczone przykłady edukacyjnych działań stanowią inspirację i źródło wiedzy dla nauczycieli zainteresowanych rozwijaniem potencjału swoich uczniów. Są nimi szkoły, stowarzyszenia i organizacje pozarządowe (Państwowa Ogólnokształcąca Szkoła Artystyczna POSA, Gimnazjum i Liceum Akademickie GILA, Wrocławska Szkoła Przyszłości, Towarzystwo Szkół Twórczych, Stowarzyszenie Szkół Aktywnych SSA, Krajowy Fundusz na Rzecz Dzieci, Fundacja Dzieło Nowego Tysiąclecia, Uniwersytet Dzieci, Centrum Informacyjno-Konsultacyjne do spraw Dzieci Zdolnych), regionalne inicjatywy skierowane na rozwój uczniów zdolnych (Dolnośląski System Wspierania Uzdolnień z Dolny Ślązak, program DiAMEnT – dostrzec i aktywizować możliwości, energię talenty, Taki jak Mozart, Mazowieckie Talenty, Młodzieżowy Uniwersytet Zielonogórski).

Publikacja stanowi cenny materiał w zakresie rozumienia złożonej problematyki zdolności i uzdolnień uczniów, ze szczególnym uwzględnieniem rozpoznawania i rozwijania uzdolnień kierunkowych, które decydują o możliwości osiągnięcia przez nich samorealizacji. W sposób przystępny i metodyczny została przybliżona filozofia wsparcia ucznia uzdolnionego w kontekście rozwiązań organizacyjnych, metodycznych i programowych.

Program „Wars i Sawa” stanowi kluczowy element Warszawskiego Systemu Wspierania Uzdolnionych (WSWU), który jest spójny z wytycznymi polityki edukacyjnej miasta Warszawy planowanej stopniowo od 2008 do 2020 r. Program „Wars i Sawa” realizuje integracyjny model wspierania uczniów uzdolnionych. Założenia programu określają jego systemową formułę polegającą na wielowymiarowym charakterze działań połączonych ze wsparciem finansowym szkół i uczniów oraz podkreślają celowość wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży w kontekście standardów międzynarodowym i zwiększenia możliwości beneficjentów programu na rynku pracy.

Ważnym elementem publikacji są wnioski z przeprowadzonej przez Autorki oceny szkolnych programów „Wars i Sawa” zbudowanych na bazie określonych wytycznych. Celem badań było poznanie opinii osób zaangażowanych w realizację programu na temat najważniejszych aspektów ich tworzenia i funkcjonowania. Sformułowano następujące problemy badawcze:

przesłanki przystąpienia do programu, jego założenia, cele, sposób realizacji, identyfikacji zdolności i uzdolnień, rozwijania potencjału uczniów zdolnych i uzdolnionych, ocenę programu oraz planowanie działań na przyszłość. W badaniach wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego oraz technikę badawczą – ankietę, która została skierowana do 40 dyrektorów i 42 liderów SZWU.

Autorki rzetelnie zaprezentowały wyniki badań, skupiając się zarówno na korzyściach, jak i negatywnych doświadczeniach i trudnościach związanych z realizacji programów WiS. Odwołały się do opinii dyrektorów, liderów programu. Podały przykłady dobrych praktyk wypracowanych przez szkoły. Na uwagę zasługuje wykaz pożądaných zmian w funkcjonowaniu programu, które dotyczą takich aspektów pracy szkoły jak: proces identyfikacji i diagnozy uczniów, dokumentowanie wyników identyfikacji oraz osiągnięć uczniów, zwiększenie motywacji i zaangażowania uczniów, udział uczniów w konkursach i turniejach, prezentacja osiągnięć, doskonalenie nauczycieli, dydaktyka, zajęcia pozalekcyjne, organizacja pracy szkoły, współpraca między nauczycielami, z rodzicami i innymi instytucjami.

Podjęta z naukowym dystansem przez Autorki ocena realizacji programu wskazuje na konieczność podejmowania twórczych działań w polskiej szkole i skłania realizatorów podobnych przedsięwzięć do świadomego i refleksyjnego kreowania szkoły przyszłości.

Opracowała: **Lidia Pasich** nauczyciel konsultant Świątokrzyskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach